

คอลัมน์ “จากท่าพระจันทร์ถึงสนามหลวง”

ผู้จัดการรายวัน ฉบับวันศุกร์ที่ 2 กุมภาพันธ์ 2539

คดีบอสเมืองกับฟุตบอลยุโรป

รังสรรค์ ณะพรพันธุ์

ใครก็ตามที่คิดว่า ระบบทาสหมดไปจากยุโรปนานนับศตวรรษ ใครคนนั้นเห็นจะเข้าใจผิดอย่างมหันต์ ประเทศมหาอำนาจในยุโรปตะวันตกมักจะโพนทะนาเรื่องการลิดรอนสิทธิเสรีภาพในโลกที่สาม และต่อต้านการใช้แรงงานทาส แรงงานนักโทษ และแรงงานเด็กอย่างขี้ขัง แต่กลับมิได้กวาดล้างบ้านตนเองให้สะอาดหมดจด แรงงานทาสจึงดำรงอยู่ในยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกีฬาฟุตบอลอาชีพ จวบจนเกิดคดีบอสเมือง

จารีตในวงการฟุตบอลอาชีพยุโรปถือว่า นักฟุตบอลเป็น ‘สินทรัพย์’ ของสโมสร ในการลงบัญชีของสโมสรฟุตบอล มูลค่านักฟุตบอลจึงปรากฏในรายการสินทรัพย์ของบัญชีสโมสรฟุตบอลซื้อขายนักฟุตบอลอาชีพประดุจหนึ่งการซื้อขายทรัพย์สิน เมื่อนักฟุตบอลทำสัญญากับสโมสรใดก็กลายเป็น ‘สินทรัพย์’ ของสโมสรนั้น สโมสรฟุตบอลย่อมต้องนำ ‘สินทรัพย์’ ไปแสวงหารายได้ นักฟุตบอลมีหน้าที่นำชัยชนะมาสู่สโมสร เพราะชัยชนะในการแข่งขันมีผลในการกำหนดฐานะทางเศรษฐกิจของสโมสร หากนักฟุตบอลคนใดเผลอทำตกต่ำลง ก็ต้องถูกพักให้เป็นตัวสำรอง นักฟุตบอลสำรองนั้นต้องขาดรายได้จากการแข่งขัน หากภาวะการเป็นตัวสำรองยาวนาน ค่าตัวของนักฟุตบอลคนนั้นก็ตกต่ำลง บางครั้งสโมสรเจ้าสังกัดอาจให้สโมสรอื่นยืมตัวนักฟุตบอลสำรองของตนโดยคิด ‘ค่าเช่า’ ตามแต่จะตกลงกัน

เมื่อสโมสรฟุตบอลไม่ต้องการนักฟุตบอลคนใด ก็จะทำนายขายในตลาด โดยมีค่าตัวกำกับอย่างชัดเจน นักฟุตบอลจะย้ายสโมสรตามอำเภอใจมิได้ การย้ายสโมสรต้องได้รับความเห็นชอบจากสโมสรเจ้าสังกัด นักฟุตบอลอาชีพแตกต่างจากแรงงานทาสอยู่บ้างในข้อที่ไม่ถูกเชืยนตีและกระทำทารุณกรรม อีกทั้งยังมีเสรีภาพในการเลือกระดับหนึ่ง สโมสรฟุตบอลจะขายนักฟุตบอลตามอำเภอใจมิได้ นักฟุตบอลผู้ถูกขายจะต้องพอใจสโมสรผู้ซื้อ และพอใจในสัญญาที่จะทำกับสโมสรผู้ซื้อด้วย

สหภาพสมาคมฟุตบอลยุโรป (Union of European Football Associations) หรือที่เรียกย่อๆว่า UEFA เป็นผู้จัดระเบียบกีฬาฟุตบอลอาชีพในยุโรป และดูแลให้ภาคีสมาชิกปฏิบัติ

ตามระเบียบที่กำหนดขึ้น รวมตลอดจนพิจารณาลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนระเบียบเหล่านั้น ในปัจจุบัน UEFA มีภาคีสมาชิก 49 ประเทศ

แต่กฎเกณฑ์ข้อหนึ่งของ UEFA ทำให้นักฟุตบอลกลายเป็นทาสสมัยใหม่ กฎเกณฑ์ดังกล่าวก็คือ แม้เมื่อสัญญาการจ้างงานจะสิ้นสุดลง นักฟุตบอลก็ยังมีเสรีภาพในการย้ายสโมสร การย้ายสโมสรจะกระทำได้อีกต่อเมื่อสโมสรเจ้าสังกัดยินยอม และนี่เองเป็นเหตุให้เกิดคดีบอสม็อง

ฌอง-มาร์ก บอสม็อง (Jean-Marc Bosman) เป็นนักฟุตบอลชาวเบลเยียม เคยเป็นกัปตันทีมฟุตบอลเยาวชนเบลเยียม และเข้าใจว่าเคยติดทีมชาติด้วย ก่อนเกิดคดีบอสม็อง สังกัดสโมสร RFC Liege ในประเทศเบลเยียม เมื่อสัญญาสิ้นสุดอายุ บอสม็องถูกสโมสรเจ้าสังกัดตัดเงินเดือนสามในสี่ คงได้เงินเดือนเพียง 25% ของระดับที่เคยได้ เนื่องจากเป็น ‘หมาไล่เนื้อ’ ที่ลั่นเขี้ยวเล็บ การตัดเงินเดือนดังกล่าวนี้ทำให้บอสม็องไม่พอใจเป็นอันมาก จึงขอย้ายสโมสร ไปอยู่กับสโมสร Dunkerque ในประเทศฝรั่งเศส แต่ RFC Liege ถือว่าบอสม็องเป็น ‘สินทรัพย์’ ของตน จึงโก่งค่าตัวในระดับสูง จน Dunkerque ไม่สู้ราคา บอสม็องเห็นว่า การโก่งค่าตัวของ RFC Liege เป็นการกีดกันแกล้งเพื่อมิให้ย้ายสโมสร ทั้งๆที่สัญญาการจ้างงานสิ้นสุดแล้ว บอสม็องจึงนำเรื่องฟ้องศาลสหภาพยุโรปที่เรียกว่า European Court of Justice ซึ่งตั้งอยู่ในประเทศลักเซมเบิร์ก บอสม็องฟ้องในข้อหาว่า RFC Liege ลิดรอนเสรีภาพในการเคลื่อนย้ายแรงงาน การพิจารณาคดีนี้เริ่มต้นในเดือนตุลาคม 2536

ครั้งวันที่ 15 ธันวาคม 2538 ศาลยุติธรรมแห่งสหภาพยุโรปก็มีคำพิพากษาให้ บอสม็องชนะคดี คำพิพากษาได้กำหนดหลักการว่า เมื่อสัญญาการจ้างงานสิ้นสุดลง นักฟุตบอล จะมีเสรีภาพในการเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามประเทศ สโมสรเจ้าสังกัดจะขัดขวางมิได้ เพราะเสรีภาพในการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศเป็นหลักการสำคัญของกรรวมตัวกันเป็น สหภาพยุโรป แต่คำพิพากษานี้มิได้บังคับใช้กับการย้ายสโมสรภายในประเทศ เพราะถือว่าเป็นกิจการภายในประเทศอันศาลสหภาพยุโรปมีอำนาจก้าวล่วงได้ในปัจจุบัน

คำพิพากษาคดีบอสม็องมีผลกระทบต่อข้อบังคับเกี่ยวกับการจำกัดจำนวน นักฟุตบอลต่างชาติด้วย ตามข้อบังคับปัจจุบันของ UEFA ทีมฟุตบอลสโมสรหนึ่งๆจะนำ นักฟุตบอลต่างชาติลงเล่นในขณะหนึ่งๆได้ไม่เกิน 3 คน ข้อจำกัดจำนวนนักฟุตบอลต่างชาติจึง เป็นข้อบังคับที่ละเมิดเสรีภาพในการเคลื่อนย้ายแรงงาน หากนักฟุตบอลต่างชาติดังกล่าวเป็นชาติ ในภาคีสหภาพยุโรป

UEFA ไม่พอใจคำพิพากษานี้เป็นธรรมดา นายเลนนาร์ต โจแฮนสัน (Lennart Johansson) ประธาน UEFA ถึงกับกล่าวว่า คำพิพากษานี้จะมีผลในการทำลายฟุตบอลยุโรป ส่วนสหพันธ์สมาคมฟุตบอลระหว่างประเทศ (Federation Internationale de Football Association = FIFA) ซึ่งเป็นองค์กรโลกบาลในด้านฟุตบอลไม่รู้สึกยินดียินร้ายกับคำพิพากษานี้ เพราะมีผลกระทบจำกัดเฉพาะภาคีสหภาพยุโรปเท่านั้น

ผลกระทบของคำพิพากษาคดีบอสมีองจะปรากฏเป็นรูปธรรมในฤดูกาลแข่งขัน 2539/2540 ซึ่งเริ่มต้นประมาณเดือนกรกฎาคม 2539 ผลกระทบที่สำคัญก็คือ การแย่งซื้อตัวนักฟุตบอลระดับดาราของสโมสรยักษ์ใหญ่ เพราะบัดนี้ไม่มีข้อจำกัดเกี่ยวกับจำนวนนักฟุตบอลต่างชาติอีกต่อไป ภายหลังจากพิพากษาคดีบอสมีองเพียงสัปดาห์เศษ สมาคมฟุตบอลอังกฤษก็ประกาศยกเลิกกฎข้อบังคับข้อนี้ แต่ UEFA ยังคงแสดงอาการแข็งขืน โดยออกประกาศว่าจะยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงกฎข้อบังคับใดๆ อย่างไรก็ตาม เจ้าหน้าที่สหภาพยุโรปเตือนว่า คำพิพากษามีผลบังคับโดยทันที

นับตั้งแต่ฤดูกาลแข่งขัน 2539/2540 เป็นต้นไป นักฟุตบอลท้องถิ่นจะถูกนักฟุตบอลต่างชาติแย่งซื้อพามากขึ้น สโมสรยักษ์ใหญ่ที่มีเงินทุนสูงจะยิ่งเติบโตทางธุรกิจ ในขณะที่สโมสรขนาดเล็กจะตกต่ำลง เพราะไม่สามารถซื้อนักฟุตบอลระดับดารา ผู้คนในวงการฟุตบอลยุโรปพากันคาดการณ์ว่า ทำยที่สุดแล้ว สโมสรยักษ์ใหญ่อาจซื้อหรือเข้าครอบงำกิจการ (take-over) ของสโมสรขนาดเล็ก ทำนองเดียวกับ 'ปลาใหญ่กินปลาเล็ก' ส่วนสโมสรขนาดเล็กอาจต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด หนทางหนึ่งก็โดยการควบกิจการ (merger) กับสโมสรอื่น บางคนวาดภาพว่า สโมสรยักษ์ใหญ่ในอนาคตอาจมีทีมฟุตบอลหลักอย่างน้อย 2 ทีม ทีมนักฟุตบอลดาราใช้แข่งระหว่างประเทศ และทีมที่มีฝีเท้ารองลงมาใช้แข่งภายในประเทศ

การยกเลิกข้อจำกัดจำนวนนักฟุตบอลต่างชาติ จะทำให้การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศของนักฟุตบอลอาชีพมีมากขึ้น ซึ่งมีผลกระทบต่อวงการฟุตบอลนอกยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่งละตินอเมริกาและแอฟริกา ในประการสำคัญ ราคาตัวตัวของนักฟุตบอลระดับดาราจะถีบตัวสูงขึ้น

คำพิพากษาคดีบอสมีองไม่มีผลต่อการย้ายสโมสรภายในประเทศ แม้สัญญาจะสั้นอายุ นักฟุตบอลก็ยังคงเป็น 'สินทรัพย์' ของสโมสรเจ้าสังกัดต่อไป หากจะย้ายไปสโมสรอื่นภายในประเทศเดียวกัน ก็ต้องได้รับความเห็นชอบจากต้นสังกัด แต่ถ้าย้ายไปสโมสรต่างประเทศ สโมสรเจ้าสังกัดจะขัดขวางมิได้ เพราะถือเป็นการละเมิดเสรีภาพในการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ อันเป็นหลักการสำคัญของสหภาพยุโรป

แต่คำพิพากษาคดีบอสมีองก็ทำลายจารีตการย้ายสโมสรภายในประเทศด้วย นักฟุตบอล 'หัวหมอ' สามารถเลี่ยงกฎได้ หากนักฟุตบอลสโมสร A ต้องการย้ายไปอยู่กับสโมสร B เมื่อสิ้นอายุสัญญา ก่อนการพิพากษาคดีบอสมีอง นักฟุตบอลผู้นั้นจำเป็นต้องขออนุญาตสโมสรเจ้าสังกัด และสโมสร A สามารถมีรายได้จากการขายนักฟุตบอล แม้สัญญาจะสิ้นอายุแล้ว ภายหลังการพิพากษาคดีบอสมีอง นักฟุตบอล 'หัวหมอ' สามารถย้ายไปอยู่กับสโมสรต่างประเทศ โดยไม่ต้องจ่ายค่าตัวให้แก่สโมสร A แล้วจึงย้ายกลับสโมสร B ในภายหลัง

คริส วัดเดล (Chris Waddle) อดีตนักฟุตบอลทีมชาติอังกฤษเป็นตัวอย่างของความข้างต้นนี้ ปัจจุบันวัดเดลอายุ 35 ปี สังกัดสโมสร Sheffield Wednesday วัดเดลกำลังสิ้นอายุขัยการเป็นนักฟุตบอลอาชีพ เนื่องจากอายุมากและสัญญาการจ้างงานกำลังสิ้นอายุ ในปลายฤดูกาลแข่งขันปี 2538/2539 แต่สโมสรเจ้าสังกัดกำหนดค่าตัววัดเดลสูงถึง 1 ล้านปอนด์ สเตอร์ลิงอันเป็นอุปสรรคในการย้ายสโมสร วัดเดลต้องการเป็น Player/Manager ในสโมสรฟุตบอลเล็กๆ ภายหลังการพิพากษาคดีบอสมีอง วัดเดลมีทางเลือกด้วยการย้ายไปสโมสรบนภาคพื้นยุโรป แล้วจึงย้ายกลับสโมสรอังกฤษตามที่ต้องการ โดยที่สโมสรไม่ต้องจ่ายค่าตัวให้แก่ Sheffield Wednesday

คำพิพากษาคดีบอสมีองทำให้การซื้อขายตัวนักฟุตบอลในยุโรปหยุดชะงักชั่วคราว ทุกสโมสรกำลังรอดคอยให้สิ้นฤดูกาลแข่งขันปีนี้ เพราะจะมีนักฟุตบอลจำนวนมากหมดสัญญากับสโมสรต้นสังกัดเดิม ซึ่งจะทำให้มีการย้ายทีมข้ามประเทศโดยไม่ต้องจ่ายค่าตัวนักฟุตบอลแก่สโมสรต้นสังกัดเดิม

ฌอง-มาร์ก บอสมีองช่วยให้เพื่อนร่วมอาชีพหลุดพ้นจากบ่วงแห่งแรงงานทาสระดับหนึ่ง เขากลายเป็นวีรบุรุษในสายตาของนักฟุตบอลอาชีพในยุโรป แต่เขาต้องประสบชะตากรรมส่วนบุคคล เมื่อบอสมีองตัดสินใจดำเนินคดีกับสโมสรเจ้าสังกัด ก็ต้องขาดรายได้ในทันที กฎข้อบังคับของ UEFA ทำให้บอสมีองไม่สามารถเล่นฟุตบอลอาชีพในยุโรปต่อไปได้ เพราะ RFC Liege ไม่ยอมปลดปล่อยให้เขาเป็นอิสระ ทำยที่สุดบอสมีองต้องไปเล่นฟุตบอลในเกาะ La Reunion ซึ่งเป็นเกาะเล็กๆของฝรั่งเศสในมหาสมุทรอินเดีย นอกฝั่งทวีปแอฟริกา ครอบครัวย้ายมาอาศัยที่นั่น เนื่องจากภรรยาฟ้องหย่า ชัยชนะของบอสมีองได้มาด้วยต้นทุนส่วนบุคคลที่สูงมาก ในปัจจุบันบอสมีองกำลังฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายจาก RFC Liege ในศาลเบลเยียม และสหพันธ์นักฟุตบอลอาชีพยุโรป (European Professional Players' Union = FIFPRO) กำลังจัดการแข่งขันฟุตบอลในประเทศสเปนในเดือนเมษายน 2539 เพื่อหารายได้ช่วยบอสมีองในการสู้คดี

ในด้านหนึ่ง คดีบอสมีองสะท้อนให้เห็นลักษณะ 'แรงงานทาส' ของนักฟุตบอลอาชีพในยุโรป ในอีกด้านหนึ่งคดีนี้แสดงให้เห็นโดยกระจ่างชัดว่า การจัดตั้งสหภาพยุโรปมีผลกระทบต่อวงการกีฬาอาชีพด้วย